

Despre George Enescu

În locul obișnuit deja al „zigzagurilor“, „provocat“ de desfășurarea Festivalului, ofer *Cadranului cultural*, sub forma unei restituiri, două texte, apărute în publicații necunoscute majorității cititorilor de azi: *Moldova literară* din Mihăileni (4, nr. 2-3, februarie-martie 1930, pp. 14-15) și *Almanachul* [ziarelor] *Adevărul* și *Dimineața* pe anul 1934 (pp. 59-60). În *Moldova literară*, care avea subtitlul *Revista tinerimii*, au tipărit versuri și doi băcăuani: Alex. Șendrea și Const. R. Crișan (prozator mai apoi, sub pseudonimul Toma Spătaru). Primul text, scris de preotul local D. A. Frăsinei, evocă întoarcerile lui Enescu la „rădăcini“ și convingerile sale ortodoxe. Al doilea text, semnat cu pseudonimul Sym (al lui Theodor Simionescu-Rîmniceanu), relevă, succint, semnificațiile primirii compozitorului în Academie. Discursul ținut de el cu această ocazie a fost de numai două pagini: una despre Iacob Negruzzi, al cărui loc îl lua și una despre puterea muzicii: „Muzica, revărsându-se în adâncimile sufletului, pătrunde, misterioasă, în cele mai tăcute taine ale simțirii“ (v. *Discursurile de recepție la Academia Română*, Ed. Albatros, 1980, p. 199). Răspunsul la discurs l-a dat Gheorghe Țițeica, atunci secretar general al instituției. În finalul alocuțiunii sale, matematicianul a elogiat generozitatea și caritatea celui venit în înaltul for: „N-a fost an în care să nu străbați țara în lung și lat, răscolind și ridicând sufletele sub farmecul vioarei d-tale, iar în timpul marelui război ai mers din spital în spital să alinți suferințele fraților răniți. Ai încurajat cu dragoste frățescă talentele tinere, ca să se manifeste și să se ridice și le-ai dat, prin viața d-tale simplă și cumpătată, plină de eforturi și de necontenită perfecționare, și o pildă de urmat și o dovadă că un mare artist poate fi, în același timp, și un mare caracter. E cea mai bună lecție [...] pentru cei ce se îndoiesc de calitățile rasei noastre“ (op. cit., p. 201). Pentru ca bucuria Festivalului și a zilelor ce-i vor urma să fie deplină, concertele ar trebui – cred – dublate de fiecare cu lecturi despre cel al cărui nume patronază evenimentul. (Const. Călin)

Religiozitatea maestrului

Trăind, în parte, însoriții ani ai copilăriei pe meleagurile ținutului Mihăileni, artistul G. Enescu nu uită nici astăzi de acest leagăn scump, în care au înmugurit tresăririle armoniilor muzicale. În fiecare toamnă – regulat – vine la Mihăileni să-și descopere capul și să-și plece genunchii în fața mormîntului mamei sale, Maria, străjuit de o cruce de piatră pe care vremea și-a săpat răbojul anilor. Telegrafiază părintelui Ion Enescu, moșul său de la Dorohoi, să îngrijiască de colac, lumânări și toate cele de trebuință, că în cutare zi sosește la Dorohoi, pentru a merge să facă panachidă părinților săi. Și, părintele Ionică dă frîu liber bucuriei că-și va îmbrățișa nepotul și pregătește totul după rînduiala tradițională a bisericii noastre ortodoxe, telefonînd totodată și cucoanei Marghiolița Budacă, la Mihăileni, să comunice preotului din ținut, ziua și ora sosirii sfinției sale cu Enescu.

Cucoana Marghiolița, sora părintelui Ionică și mătușa lui Enescu, se bucură cu ochii umeziți de mult așteptata veste și face rînduială în vederea primirii oaspeților. Chiseaua cu dulceață pregătită anume pentru ei, stă cu gravitate pe tablaua acoperită cu naframă, însoțită de două pahare groase de sticlă și cu lingurițele care vād lumina zilei numai o dată pe an. Tablourile ce arată pe G. Enescu, încă de cînd era cu șorțul la gît și pînă la vîrsta

cînd ține în mîini vioara și arcușul ce-a fermecat afîta lume, se bucură și ele parcă de sosirea maestrului.

Așa pregătiri am văzut eu, de doi ani, de cînd sînt preotul acestui ținut și chiriașul cucoanei Marghiolița.

*
* *

Era în 1928. O dimineață de toamnă, învăluită în zăbranic de pîclă prin care se furișeau sfioasele raze de soare. O atmosferă care-ți mijeja dorinți nelămurite. Pretutindeni forfoteală după treabă. Din depărtare, pe strada Florilor, se aude un clinchet cristalin de clopotei.

În fața casei cucoanei Marghiolița se oprește o trăsură mare, trasă de patru cai lăturași (căci Enescu are plăcere să meargă cu tradiționala diligență, să respire aerul văii Siretului și să admire frumusețile ei; de mașini e sătul).

Poclitul trăsurii strîns. Zglobie și veselă, se strecoară pe sub muștașii și barba albă vocea părintelui Ionică: «Buna dimineață, Marghioliță!»... și urmează un șir de glume. Cucoana Marghiolița se pleacă voioasă peste cerdac și răspunde.

«Ei, gata-i Părintele? Mergem?»

La această întrebare, am răspuns, ieșind la trăsură. Părintele Ionică m-a recomandat nepotului său și m-a îndemnat să mergem la cimitir.

Arătîndu-le motivul unei mici întîrzieri, părintele și cu Enescu au mers puțin mai înainte pe strada Florilor să-și vadă artistul casa cu doi brazi la poartă și cu pomătul din dosul ei, în care și-a trăit copilăria și unde a compus „Cu plăvanii de la jug“, casa în care azi locuiește agentul fiscal D. Dimitriu. Acolo gustă mere din copacii săi, parte de aceeași vîrstă cu el.

Și, în sfîrșit, la cimitir, în deal.

Lume felurită îl aștepta: începînd cu săracii și sfîrșind cu îndrăgostiții de artă. Enescu, cu părul argintiu, cu un umăr puțin mai ridicat și cu capul înclinat înainte modest și cucernic, se așează la stînga părintelui Ionică care face toate mișcările după rînduială și-l urmează cu convingere în tot timpul slujbei pentru pomenirea morților.

La «veșnica pomenire» de la mormînt, se turbură cu sufletul. Rînduiala sfîrșită, se uită dornic în toate părțile, în jurul bisericii, prin cimitir.

Eu, necunoscîndu-i temeiul sufletesc ce-l face să treacă regulat, în toamna fiecărui an, înainte de a pleca sau după ce se întoarce din străinătate, prin fața mormîntului părintesc și pe la casa din Mihăileni, intru în vorbă cu artistul, fără înconjur și-l descos:

„- D-le Enescu, vă plac mult locurile acestea?“

„- Da!“

„- Dar Dv. ați văzut atîtea locuri frumoase...“

„- Acestea însă sînt leagănul copilăriei mele.“

„- Și ce vă face pe Dvs. să țineți așa de mult la aceste obiceiuri creștinești, încît nu lăsați să treacă anul fără a le îndeplini? Doar Dvs. ați umblat atît de mult printre oameni – curat ca-n poveste: peste mări și țări – încît

ați avut de auzit felurite păreri religioase. Nu v'au prins nici una în mrețele lor?”

„- Nu, părinte! Este drept că așa fi putut fi ispitit, însă eu am convingerile mele: un copac, dacă-l muți dintr'un loc în altul, nu mai prinde rădăcini tot atât de adânci ca în cel dințiu. Tot așa și cu omul. Credința care a primit-o la început, să și-o păstreze neschimbată. Ea îl va întări toată viața, căci îl leagă adânc de trecut... De aceea, eu nu-mi schimb credința și găsesc că cea mai bună e aceasta. Ea mă îmbărbătează și-mi direcționează viața. Cine nu ține la credința părintească, nu-i om. Să vă dau un caz:

Călătoream cu trenul prin nordul Moldovei. Când să intru într'un compartiment al unui vagon, un evreu se închina înăuntru. Mă descopăr și aștept să-și facă rugăciunea și apoi mă așez. El se uită la mine, apoi îmi mulțumește că l-am respectat la rugăciune. Cu acest prilej îmi povestește o întâmplare: el mergea de la un sat la altul și a luat pe un român creștin să-l ducă cu căruța. La o margine de drum, o cruce cu Iisus răstignit pe ea. Creștinul trece pe lângă ea, fără a se închina. Atunci evreul a bănuit ce fel de suflet are omul lui și-a născocit niște motive ca să-l facă pe om să se întoarcă la satul de unde au plecat – gândind în sine că acesta-i un hoț, de vreme ce nu se teme nici de Hristos și cruce. Întorcându-se în sat, ia alt căruțaș. Acesta, în trecere pe lângă sf[ânta] cruce, se descoperă și se închină. Acum era sigur la drum.

Care nu-i fu mirarea când a doua zi află evreul că românul ce-l părăsise aseară, chiar în noaptea aceea a omorât un om...

*
* *

- D-le Enescu, ce cântați în străinătate?

- Bucăți românești!

- E iubită de străini muzica românească?

- Da!

- Compoziții de-ale Dvs. se cântă în America?

- Care nu mi-a fost surprinderea când, intrând într'un cinematograf din America, orchestra de acolo cânta o compoziție de-a mea.

- Când compuneți?

- Vara compun și iarna merg în turneu.

...și după alte multe întrebări

și răspunsuri, păr[intele] Ionică ne despărtește, luându-și nepotul în trăsură, coborînd în sunete de zurgălăi valea de la cimitir spre casa cucoanei Marghiolița, unde îi aștepta dulceața și vorbele prietenoase ale gazdei, dimpreună cu mici daruri de poame de la grădina lui Enescu.

Și pe la 12^{1/2} din zi, trăsura îl răpește de pe meleagurile Mihăilenilor, ducându-l spre accelerate, rapide, vapoare transatlantice și limuzine luxoase, peste mări și țări, de unde-l va primi iar în căsuța sa păr[intele] Ionică la toamna viitoare și-l va readuce aici.

În toamna lui 1929 m'a luat cu trăsura, interviewîndu-mă D-sa pe mine – ca revanșă – în chestia sectelor religioase și acțiunea sectanților, afirmîndu-și iarăși convingerile sale religioase care sînt din cele mai ortodoxe și mai tradiționale.

La Academia Română

Anul 1933 a săltat, la noi, muzica pe ultima treaptă de glorie a culturii românești.

Prin sărbătorirea de la Academia Română, ziua de 22 mai 1933 a marcat o etapă în civilizația țării noastre. Însemnătatea ei va rămâne de-a pururi crestată mai adînc în răbojul care va număra pe făclierii culturii românești, cu faimă răzbită departe peste hotare.

Academia Română înțelege că importanța culturală a muzicii depășește uneori pe aceia a literaturii, a hotărît să facă loc și Euterpei în cenaclul luminat de cugetare și înțelepciune; a primit astfel în sânul ei, membru activ, pe marele maestru între maestri, pe muzicianul compozitor George Enescu.

Solemnitatea ședinței de la 22 mai a crescut, prin sobrietatea admirabilă a celor două cuvîntări cu sens tradițional care au fost rostite.

Cităm din cuvîntul, atât de substanțial, al marelui Enescu, numai pasajul care ne-a apărut drept o minunată definiție autoportret a artistului: „*Muzica este un grai în care se oglinDESC, fără posibilitate de prefăcătorie, însușirile psihice ale omului.*”

*

La noi ca și pe-aiurea, muziciantii sînt mulți: Enescu el e numai unul!

S-a născut în cătunul Liveni, din comuna Cordăreni, jud[eu]l] Drohoi, la 7 August 1881, din părinți cu

oarecare stare.

Tatăl său, violonist amator, avea și glas frumos de cîntec. Cale de poște lungi se adunau moldovenii din partea locului, la biserica din Zvoriștea, să asculte minunatul glas cu care bunicul lui Enescu – părintele Gheorghe – slujea liturghia. Chiar [și] străbunicului său, cântăreț de strănă la aceeași biserică, îi se dusesse faima de glas frumos.

Prin sănătate, rînduială, muncă stăruitoare, inteligență, dăruire firească, modestie, bunătate, patriotism și geniu, Enescu s'a așezat în muzica civilizației actuale, acolo unde desigur va rămâne neclintit, pînă la urmă.

Conștiința pe care o are de cît înseamnă el azi în muzică, îl face să nu se teamă de nimeni în specialitate și prin apucături de Hristos, să încurajeze permanent pe oricine în această artă, fără să se îndure să abată din drum nici chiar pe acei cărora nu le simte nici un fel de chemare pentru muzică.

Interpret neîntrecut al muzicii altora, Enescu e creator al unei componistice, a cărei originalitate culminează în drama „Oedip“, pe care Opera mare din Paris o va înfățișa civilizației actuale anul acesta. Această muzică adîncește marea tragedie a lui Oedip – după un livret de Edmond Fleg.

E o muzică mare, făurită pe o melodică nouă, care folosește un cromatism strîns la sfert de ton și pe care puținătatea noastră îl socoate a fi cel care a înfrîurit hotărîtor la origine „Doina“ noastră autohtonă.

„*Prin muzică* – a spus Enescu în discursul Său de recepție, – *sufletul blajin și visător al românului a devenit cunoscut lumii, făcînd pe străini să exclame: un popor care cîntă Doina atât de duios, trebuie să fie nobil și bun la inimă.*”

Muzica din *Oedip* e începutul triumfal al unei muzici specific românești, purceasă numai de la Enescu, drept o nouă expresie muzicală românească.

Ca și subiectul tragediei, ea nu poate fi o muzică agreabilă, deci indiferent de va place sau nu, sigur este numai, că ea va interesa întreaga lume muzicală de azi.

Sîntem încredințați că această dramă muzicală a lui Enescu va stîrni nesfîrșite discuțiuni, în lumea de specialitate, îndeosebi, ceea ce va fi, din capul locului, un imbold simțitor spre progres.